

Mottagare

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Nationell samordning för dricksvatten – Återrapportering till Regeringskansliet

Innehåll

Nationella samordningsgruppen för dricksvatten	2
Nationella samordningsgruppens mål	3
Effekter av Nationella samordningsgruppens arbete	3
Prioritering av åtgärdsbehov	4
Åtgärdsbehov som anses angelägna.....	4
Finansiering till utveckling av system för insamling och lagring av råvattendata och dricksvattendata	4
Sverige behöver utveckla arbetet med vattenbalanser och reglering av vattenuttag.....	5
Skydd av vattentäkter och dricksvattenresurser.....	6
Fortsatt drift av tjänsten Hälsoläge	6
Nationell laboratorieförmåga för kemiska och radioaktiva ämnen i dricksvatten i kris och höjd beredskap	7
Ökad finansiering till samordning och åtgärder för PFAS.....	8
Vad har gjorts sedan förra återrapporteringen?.....	9
Nulägesbeskrivning.....	11
Stort behov av information om råvatten- och dricksvattendata	11
Implementeringen av dricksvattendirektivet.....	11
Vattenhushållning och klimatanpassning av dricksvattenförsörjning.....	12
Delning av information, kunskap och kompetens.....	13
Påverkan av Nato-medlemskapet.....	14
Finansiering.....	15
Andra åtgärdsbehov som Regeringskansliet kan överväga eller notera för framtida bevakning	16

Nationella samordningsgruppen för dricksvatten

Sedan 2020 har Livsmedelsverket uppdraget att leda en nationell samordningsgrupp för dricksvatten som arbetar för att säkerställa att dricksvattenförsörjningen är trygg och säker. Livsmedelsverket ska senast den 30 november varje år till Regeringskansliet rapportera resultatet och effekterna av samordningsgruppens arbete under föregående år. Redogörelsen ska även innehålla en beskrivning av vilka behov av framtida åtgärder och insatser som har identifierats. Rapporten avser i huvudsak 2023 års verksamhet, men visst arbete som utförts under 2024 lyfts också.

Den nationella samordningen för dricksvatten består av generaldirektörer eller deras representanter från Havs- och vattenmyndigheten (HaV), Boverket, Folkhälsomyndigheten, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), Trafikverket, Länsstyrelserna (en representant), Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Svenskt Vatten, Vattenmyndigheterna (en representant), Kommunerna (två representanter).

Samordningsgruppen har ett kansli hos Livsmedelsverket samt tre arbetsgrupper, vars medlemmar representerar olika myndigheter och dricksvattenproducenter.

Arbetsgrupperna är:

- Civilt försvar och krisberedskap
- Dricksvattenkvalitet
- Vattenförsörjning

Vid samordningsgruppens möten har organisationen fastställts, och beslut har tagits kring arbetsgruppernas prioriteringar, planer och resurser. Samordningsgruppen har också lagt stor vikt vid att bjuda in representanter från relevanta statliga utredningar, expertråd och myndigheter.

Nationella samordningsgruppens mål

Sedan 2022 har samordningsgruppen följande mål för sitt arbete. Målen används både för att styra arbetet och som stöd vid återrapporteringen:

Vision/övergripande mål

- Sverige har en långsiktigt hållbar, trygg och säker dricksvattenförsörjning

Mål

- Lokal och regional nivå ges stöd i dricksvattenrelaterade frågor
- Åtgärder och insatser för en tryggad dricksvattenförsörjning sker samordnat
- Arbetet med att definiera åtgärdsbehov för en säker dricksvattenförsörjning sker samordnat

Effekter av Nationella samordningsgruppens arbete

Nationella samordningsgruppen för dricksvatten bedömer att arbetet har lett till samsyn kring och gemensam prioritering av dricksvattenrelaterade frågor, identifiering av nya behov och åtgärder, informationsutbyte, samt relevant stöd till länsstyrelser, kommuner och dricksvattenproducenter. Vidare har samarbetet med branschen utvecklats.

Prioritering av åtgärdsbehov

Nationella samordningsgruppen för dricksvatten har identifierat och prioriterat åtgärdsbehov (både nya och kvarstående sedan förra årets rapportering) och dessa har kategoriserats enligt följande:

- 1) **Åtgärdsbehov som anses angelägna.** Nationella samordningsgruppen för dricksvatten rekommenderar Regeringskansliet att gå vidare med dessa åtgärder och de redovisas i avsnittet nedanför.
- 2) **Åtgärdsbehov som kan övervägas.** Nationella samordningsgruppen för dricksvatten rekommenderar Regeringskansliet att överväga att gå vidare med dessa. Dessa redovisas i avsnittet ”Andra åtgärdsbehov som Regeringskansliet kan överväga eller notera för framtida bevakning” sist i rapporten.
- 3) **Åtgärdsbehov att notera för bevakning framåt.** Nationella samordningsgruppen för dricksvatten kommunicerar dessa till Regeringskansliet främst för bevakning framåt. Dessa redovisas i avsnittet ”Andra åtgärdsbehov som Regeringskansliet kan överväga eller notera för framtida bevakning” sist i rapporten.

Åtgärdsbehov som anses angelägna

I detta avsnitt lyfter Nationella samordningsgruppen för dricksvatten de åtgärdsbehov som anses angelägna, önskad effekt samt förslag på fortsatt hantering. Samtliga av dessa åtgärdsbehov kopplar till samordningsgruppens mål ”Åtgärder och insatser för en tryggad dricksvattenförsörjning sker samordnat”.

Finansiering till utveckling av system för insamling och lagring av råvattendata och dricksvattendata

Tillgång på information om råvattendata och dricksvattendata är väsentlig för att följa upp miljösituationen i Sverige, uppfylla krav i flera direktiv samt trygga dricksvattenproduktionen och beredningsplaneringen. Flera myndigheter, kommuner, dricksvattenproducenter och verksamhetsutövare får problem om inte informationen finns samlad. Det behövs både insamling av data och riktad övervakning. Livsmedelsverket och SGU har haft regeringsuppdrag att utreda förutsättningarna för insamling, hantering, registrering och rapportering av råvattendata LI2023/02884, LI2023/00381 (delvis). I redovisningen av dessa uppdrag¹ beskrevs ett förvaltningssystem för insamling och lagring av information. I budgetpropositionen för 2025 (Prop. 2024/25:1) fanns inga

---

¹ [Nationell insamling av information från dricksvattenleverantörer](#) Dnr 314-1699/2023 (SGU), Dnr 2023/02891 (SLV)

anslag avsatta för fortsatt arbete med insamling och förvaltning av råvatten- och dricksvattendata. Det är av nationell betydelse att denna verksamhet kan bedrivas då EU-lagstiftning ställer krav på detta.

Önskad effekt:

Information om råvatten och dricksvatten finns nationellt samlad i ett förvaltningssystem. Med information från detta system får Sverige en stärkt nationell förmåga att rapportera enligt krav i EU-lagstiftning, bedöma och hantera risker för människors hälsa kopplat till rå- och dricksvattendata i såväl normalläge som kris och högsta beredskap.

Nationella samordningsgruppens förslag:

Att Livsmedelsverket och SGU får finansiering för att utveckla och förvalta de system som föreslogs inom ramen för regeringsuppdraget.

Sverige behöver utveckla arbetet med vattenbalanser och reglering av vattenuttag

Flera utredningar och regionala vattenförsörjningsplaner² lyfter problematiken med konkurrens om vatten, risk för vattenbrist i ett mer långsiktigt perspektiv, behov av mer detaljerade vattenbalanser, behov av skärpta krav på redovisning och tillstånd för vattenuttag samt krav på vattenbesparing. För att säkerställa en långsiktigt hållbar och säker dricksvattenförsörjning krävs en starkare koppling mellan arbetet med vattenförsörjning, vattenförvaltning och klimatanpassning. Vattentillgången påverkas av markanvändning och vattenuttag i ett avrinningsområde. Kunskap om vattenresurser, vattenuttag och vattenbehov behövs för att kunna göra relevanta vattenbalanser. Eftersom markanvändningen ofta styrs av andra faktorer än kommunal planering behövs en integrerad vattenresursförvaltning med helhetssyn på avrinningsområden, där både kvalitet och kvantitet förvaltas samlat. Havs- och vattenmyndighetens rapport – En hållbar vattenresursförvaltning – ger exempel på hur detta kan uppnås.

---

² Tidigare utredningar/uppdrag att bygga vidare på avseende vattenbalanser: [Rapport 2022:3 – En hållbar vattenresursförvaltning \(havochvatten.se\)](#); Ökad kunskap om vattenuttag i Sverige (SMHI); [Rapport från Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022 \(klimatanpassningsradet.se\)](#); Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (2023/24:97); Torka och vattenbrist - Förslag till fortsatt arbete 2022-1 (vattenmyndigheterna.se); Delförvaltningsplan mot torka och vattenbrist 2022-2027 Södra Östersjön (vattenmyndigheterna.se); Vattenförsörjningsplanerna från följande länsstyrelser Blekinge län (2019), Gotlands län (2018), Kalmar län (2013), Östergötlands län (2013), Jönköpings län (2021) samt Sydsvensk vatten Klimatsäkert vatten (2019).

Önskad effekt:

Stärka skyddet av och tillgången till vatten- och dricksvattenresurser samt öka kännedom om vattenresurser och få bättre kontroll av vattenuttag.

Nationella samordningsgruppens förslag:

Att befintligt regeringsuppdrag till HaV om vattenbalanser får fortsatt finansiering samt att övriga myndigheter och organisationer som behöver ingå i arbetet med detta regeringsuppdrag får finansiering för det.

Att regeringsuppdrag till SGU om utredning av grundvattentillgång i viktiga magasin i förändrat klimat får fortsatt finansiering.

Skydd av vattentäkter och dricksvattenresurser

Skydd av potentiella dricksvattenresurser och vattentäkter utgör en viktig utgångspunkt för dricksvattenförsörjningen. Regeringens satsning till länsstyrelserna sedan 2018 har möjliggjort att länsstyrelserna kunnat prioritera ett förebyggande arbete med skydd av vattenförsörjningen. Det är fortsatt viktigt att ge anslag till Länsstyrelserna för deras arbete med dricksvattenförsörjning inklusive vattenskyddsområden, vattenuttag samt regionala vattenförsörjningsplaner.

Finansiering behövs även till kommunerna för att stärka vattenskyddet. Dricksvattenstödet som fanns 2019–2022 har nått ut till hela landet och många mindre kommuner har fått medel. Stödet har bidragit till genomförande av projekt som gett en lång rad positiva effekter på dricksvattenförsörjningen i Sverige och bidragit med att öka takten och höja ambitionsnivån i arbetet.

Önskad effekt:

De extra satsningar som har gjorts de senaste åren till länsstyrelserna, har haft positiva effekter på handläggningstider. En fortsatt förstärkning innebär att fler vattenskyddsområden kan inrättas och fler konsumenter får ett förbättrat skydd av sitt dricksvatten. Ur ett beredskaps- och redundansperspektiv är det också viktigt att bevara och skydda dricksvattenresurserna och bevara mindre eller äldre vattentäkter och dricksvattenanläggningar

Nationella samordningsgruppens förslag:

Samordningsgruppen förordar fortsatt anslag till länsstyrelsernas arbete med skyddet av dricksvattenförsörjningen och att dricksvattenstödet till kommunerna och dricksvattenproducenterna bör återinföras.

Fortsatt drift av tjänsten Hälsoläge

Hälsoläge är en nationell övervakningstjänst som är ett viktigt verktyg för tidig varning om ökad risk för folkhälsorelaterade problem i befolkningen både i vardag och vid

extraordinära händelser, såsom utbrotten av cryptosporidios i Östersund och Skellefteå. Om tjänsten hade funnits vid dessa tillfällen hade dessa utbrott sannolikt kunnat begränsas. Ett flertal dricksvattenproducenter använder idag tjänsten för att dimensionera sin dricksvattenberedning utifrån smittläget uppströms. Tjänsten är vital för dricksvattenproducenter, sjukvård och kontrollmyndigheter och hotas idag av nedläggning då finansiering och förvaltningsform saknas. Det är önskvärt att medel avsätts och att bemyndigande ges åt behörig myndighet för att tjänsten fortsatt ska kunna användas. Driftkostnaden är försvarbar ur ett nationellt perspektiv och tjänsten är till stor hjälp för att förebygga eller upptäcka bland annat dricksvattenburna utbrott.

Önskad effekt:

På ett kostnadseffektivt sätt vidmakthålla befintliga system för att minska negativa hälsoeffekter av olyckor och störningar i dricksvattenförsörjningen.

Nationella samordningsgruppens förslag:

Att tjänsten Hälsoläge skyndsamt får fortsatt finansiering samt att Regeringskansliet ger Livsmedelsverket i uppdrag att i samarbete med Folkhälsomyndigheten och Inera ta fram förslag på hur tjänsten permanent kan finansieras och förvaltas.

Nationell laboratorieförmåga för kemiska och radioaktiva ämnen i dricksvatten i kris och höjd beredskap

Nationella samordningsgruppen för dricksvatten anser att de förslag på finansiering och uppdrag som Livsmedelsverket lämnat i regeringsuppdraget om Nationell laboratorieförmåga för *kemiska* dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap (2024) behövs.

Nationella samordningsgruppen för dricksvatten anser också att Sverige är i behov av en utredning för *radioaktiva* ämnen som motsvarar ovan nämnt regeringsuppdrag om laboratorieförmåga för kemiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap (2024). Strålsäkerhetsmyndigheten samordnar de beredskapsåtgärder som krävs för att identifiera, förebygga och detektera radiologiska och nukleära händelser och olyckor. I detta sammanhang upprätthåller de en förmåga att genomföra mätning, provtagning och analys i fält vilket varken inkluderar beredskap för dricksvatten eller livsmedel. Livsmedelsverket har ansvar för kontroll av att gränsvärden för radioaktiva ämnen inte överskrids, och att ge råd om mätningar till dricksvatten- och livsmedelsproducenter. Det är inte klargjort hur dessa mätningar ska hanteras innan producenterna har hunnit sätta upp en egen kontroll. Utredningen behöver då klargöra ansvarsfrågan, samt analysera vilka förmågor Sverige behöver samordna i framtiden för att kunna förhindra att radioaktiva ämnen intas via dricksvatten (och livsmedel) såväl under fredstid som vid kris och höjd beredskap.

Önskad effekt:

Förhindra exponering för radioaktiva och kemiska ämnen via dricksvatten (och livsmedel) såväl under fredstid som vid kris och höjd beredskap.

Nationella samordningsgruppens förslag:

Att finansiering och uppdrag ges enligt förslagen i regeringsuppdraget om Nationell laboratorieförmåga för kemiska dricksvattenanalyser (2024).

Att Livsmedelsverket, i samarbete med Strålsäkerhetsmyndigheten och FOI, får i uppdrag att genomföra en utredning för radioaktiva ämnen som motsvarar regeringsuppdraget till Livsmedelsverket om Nationell laboratorieförmåga för kemiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap (2024).

Ökad finansiering till samordning och åtgärder för PFAS

De nya, mycket lägre, gränsvärdena för PFAS som ska tillämpas från 1 januari 2026 innebär att många vattenverk kan ha svårt att rena vattnet till den nivå som krävs. I flera kommuner pågår det försök med olika tekniker för rening av PFAS från dricksvatten, men kunskapsläget är fortfarande osäkert. För att kunna möta upp de nya kraven på dricksvattenkvalitet behövs ett utökat kunskapsutbyte och samarbete mellan inblandande aktörer angående reningstekniker, hantering och kommunikering av överskridande av gränsvärde, ersättning och ansvarsfrågan samt övervakning. Övervakningen behöver utföras i områden med lokala föroreningskällor, men också i områden utan lokala föroreningskällor, i syfte att studera generella halter i vatten och miljön. För en kostnadseffektiv övervakning och som en del i att skydda medborgare mot förhöjd risk för PFAS-föroreningar kan bidrag utbetalas till enskilda brunnsägare för att undersöka förekomsten av PFAS. Det pågår också ett arbete med att undersöka och åtgärda källorna till PFAS, det vill säga efterbehandling av PFAS-förorenade områden. Även utmaningen med restprodukter och behovet av framtagande av gräns-/riktvärde för dessa är viktig att belysa. Detta arbete behöver förstärkas med mer finansiering i syfte att minska föroreningsspridningen.

Önskad effekt:

Dricksvattenproducenter har tillräckliga resurser, såväl kunskapsmässiga som ekonomiska, för att övervaka, förebygga och hantera PFAS så att konsumenterna förses med dricksvatten som uppfyller lagstiftningens krav.

Nationella samordningsgruppens förslag:

Att ökad finansiering ges till behöriga myndigheter för samordning och åtgärder för att hantera PFAS och andra persistenta miljögifter.

Vad har gjorts sedan förra åiterrapporteringen?

Nedan listas de aktiviteter som genomförts under 2023 och början av 2024 i punktform under respektive mål som Nationella samordningsgruppen för dricksvatten har satt upp. Dessutom listas relevanta regeringsuppdrag och projekt som samordningen behöver förhålla sig till, eller som hanterats på något sätt inom arbetsgrupperna.

Övergripande mål: Sverige har en långsiktigt hållbar, trygg och säker dricksvattenförsörjning

- Regeringsuppdrag till HaV 2024–2026: Uppdrag om kartläggning av vattenbalanser har påbörjats. Samordning sker genom arbetsgruppen för vattenförsörjning.
- Regeringsuppdrag till SGU 2024: Analys av grundvattenmagasinens robusthet och utsatthet för klimatförändringar. Resultat har presenterats och diskuterats vid en träff med arbetsgruppen för vattenförsörjning. Samarbete med SMHI har delvis genomförts inom ramarna för arbetsgruppen för vattenförsörjning.
- Samordningsgruppen har gett inspel och varit referensgrupp i VA-beredskapsutredningen

Mål: Åtgärder och insatser för en tryggad dricksvattenförsörjning sker samordnat

- Samordning av implementeringen av dricksvattendirektivet
- Samordning kring frågor gällande klimatanpassning och dricksvatten
- Samordning kring frågor gällande krisberedskap och civilt försvar
- Samordnad rapportering av läget kring dricksvatten och torka. Information samlades in via en enkät till länsstyrelserna vecka 18–38 under 2023

(forts. nästa sida)

Mål: Åtgärder och insatser för en tryggad dricksvattenförsörjning sker samordnat (forts.)

- Påbörjat projekt rörande krigsdricksvatten
- Kartläggning av befintlig produktionsförmåga och vilka kapacitetsökningsalternativ som är möjliga med dagens anläggningsbestånd
- Nationella samordningsgruppen möjliggör en nationell lägesbeskrivning av utmaningar och behov rörande Sveriges dricksvattenförsörjning

Mål: Lokal och regional nivå ges stöd i dricksvattenrelaterade frågor

- Regeringsuppdrag 2023–2024: Insamling och lagring av råvattendata, slutrapporterat 1 juni 2024. Arbetsgrupperna har under året hanterat frågeställningar inom detta regeringsuppdrag.
- Regeringsuppdrag 2024: Utredning av nationell laboratorieförmåga för kemiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap. Slutrapporterat 31 maj 2024. Arbetsgrupperna har under året hanterat frågeställningar inom detta regeringsuppdrag.
- Nödvattenövningar 2023: Under 2023 genomfördes 5 nödvattenövningar (Värmland, Västmanland, Blekinge och två i Stockholm). Respektive länsstyrelse stod för samordningen och Livsmedelsverket deltog.
- SGU utför undersökningar av PFAS i mark och grundvatten i områden utan kända lokala föroreningskällor. Naturvårdsverket finansierar arbetet inom ramen för regeringsuppdraget ”Stärkt samordning och vägledning om PFAS-förorenade områden”. Förhoppningen är att resultaten från projektet ska kunna användas inom arbetsgruppen för dricksvattenkvalitets fortsatta arbete med hjälp och stöd till kommunerna avseende PFAS.

Mål: Arbetet med att definiera åtgärdsbehov för en säker dricksvattenförsörjning sker samordnat

- Samordnad omvärldsbevakning inom dricksvattenområdet, löpande inom arbetsgrupperna samt genom arbetsgruppsgemensam workshop 10 maj 2023.
- Samordning mellan berörda myndigheter i arbetet med att genomföra kraven i artikel 8 i dricksvattendirektivet om riskbedömning och riskhantering av tillrinningsområden för uttag av dricksvatten.

Nulägesbeskrivning

I detta avsnitt beskrivs nuläget utifrån Nationella samordningsgruppens omvärldsbevakning och arbetet som utförts i de tre arbetsgrupperna under det gångna året.

Stort behov av information om råvatten- och dricksvattendata

I arbetet med regeringsuppdraget ”Insamling och förvaltning av råvattendata och dricksvattendata” framkom att fler myndigheter ser stora behov av att ha tillgång till samlad information från dricksvattenleverantörerna. Informationen är väsentlig för att följa upp miljösituationen i Sverige, uppfylla krav i flera direktiv och trygga dricksvattenproduktionen, inte minst ur ett beredskapsperspektiv. Konsekvenserna av att inte ha tillgång till samlad information är att Sveriges övervakning av främst grundvatten kommer att minska betydligt och att det blir mycket svårt att uppfylla krav i rapportering både för dricksvattendirektivet och vattenförvaltningen. Detta eftersom mer än 80 % av dataunderlaget då skulle saknas. Ett samordnat nationellt system skulle också förenkla för dricksvattenproducenter och kommuner. I budgeten för 2025 fanns det inga medel avsatta för utveckling av det system för insamling och förvaltning av råvattendata och dricksvattendata som myndigheterna föreslagit i regeringsuppdraget.

Implementeringen av dricksvattendirektivet

Det finns fortfarande oklarheter om hur dricksvattendirektivet och rättsakterna (EU-förordningar) till artikel 11 ska tolkas i Sverige. Just nu pågår arbete med att förstå hur övergångsregler och övergångsperioder angivna i rättsakterna under artikel 11 ska tolkas. Det är viktigt att övergångsreglerna inte övertolkas så att de missgynnar aktörer i Sverige. Här är det viktigt att Sverige för en dialog med övriga medlemsstater, men även med övriga berörda aktörer inom svenskt näringsliv.

Sverige har implementerat dricksvattendirektivet genom flera lag- och förordningsändringar, bland annat genom ändringar i Vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och i plan- och bygglagen. Vissa myndigheter bereder mer detaljerade föreskrifter. Implementeringen kan delas in i åtgärder såväl uppströms vattenverket som hela vägen till kranen i fastigheten. För att Sverige ska kunna bedriva en aktiv förhandling på EU-nivå behöver berörda myndigheter och svenska branschorganisationer samverka och samordna svenska intressen mer för att stärka konkurrenskraften och skapa goda förutsättningar för svenska aktörer, myndigheter, verksamhetsutövare och industri. Vidare behövs samverkan och samordning av tidplaner såväl för implementeringen av dricksvattendirektivet som för samordningen med vattendirektivet och rapporteringen till EU. Detta gäller till exempel avgränsning och riskbedömning av de nya kraven om riskbedömning och riskhantering för tillrinningsområdena för uttag av dricksvatten och kopplingen till arbetet med vattenskyddsområden.

Terminologi och begrepp såsom ”dricksvatten”, ”tillrinningsområden för uttag av dricksvatten”, ”vatten för annat hushållsändamål” och ”material i kontakt med dricksvatten” behöver diskuteras så att det klargörs vad som gäller inom respektive myndighets lagstiftningsområde (Livsmedelsverket, Boverket, Folkhälsomyndigheten, SGU, Havs- och vattenmyndigheten, Vattenmyndigheterna och Kemikalieinspektionen). Nationella samordningsgruppen för dricksvatten anser att det är viktigt att myndigheterna samverkar för att gemensamt kunna komma i mål med implementeringen av dricksvattendirektivet.

Dricksvattendirektivet ställer ökade krav på kunskap och samverkan och väcker nya frågeställningar om hur överskridna värden, till exempel PFAS, tröskelvärden för läckage med mera, ska hanteras och hur eventuella åtgärder ska finansieras. Detta då de ökade kostnaderna främst drabbar vattenproducenter och kommuner. Det finns fortsatt ett stort behov av samarbete, samsyn och samordning för informationsdelning mellan myndigheter och andra aktörer samt information till konsumenter, både inom reglerat och oreglerat område (enskilt dricksvatten).

Vattenhushållning och klimatanpassning av dricksvattenförsörjning

Det behövs en långsiktig planering och ett stärkt strategiskt skydd av vattenresurser samt att man tar hänsyn till de målkonflikter som kan uppstå till exempel vid exploatering av områden för bebyggelse, gruvdrift eller liknande. Ur ett beredskaps- och redundansperspektiv är det viktigt att bevara och skydda de vattenresurser som finns, bevara mindre/äldre vattentäkter och dricksvattenanläggningar samt att möjliggöra återcirkulation av vatten, avsaltning av havsvatten med mera. Det är även av vikt att planera för prioritering av råvattenresurser i händelse av bristsituationer och torka. I detta bör även ingå att fortsätta inventera och skydda vattentäkter som skulle kunna användas som reservvattentäkter. Detta medför exempelvis behov av att avsätta finansiella medel för underhåll av nedlagda mindre vattenverk.

För att uppnå en högre skyddsnivå avseende såväl olyckor som antagonistiska hot behövs en översyn av lagstiftning avseende skydd av dricksvattentäkter, vattenresurser och dricksvattenanläggningar. Vidare behövs även en översyn av lagstiftning gällande diffus påverkan, överskridande av uttag, saltvatteninträngning, bräddningar, översvämningar, med mera. Det behövs även kunskapshöjande insatser, regelbundna övningar, ändrade regelverk och utredningar avseende byggnormer och avtalsfrågor. Exempelvis finns en problematik med att ha teleoperatörer som hyresgäster inom VA-anläggningars område då de kan utgöra en risk för skyddsobjekt. Sammantaget finns ett behov att skapa rätt förutsättningar för ovanstående områden vilket innefattar både ändrad lagstiftning och ökad finansiering.

För att kunna ta fram underlag för framtida behov av långsiktigt hållbar, trygg och säker dricksvattenförsörjning behövs en tydligare koppling mellan arbetet med vatten-

försörjning och vattenförvaltningen samt med klimatanpassningsåtgärder bland annat för att förebygga och hantera översvänningsrisker. Vattentillgången påverkas till stor del av geologi, markanvändningen i ett avrinningsområde och av vattenuttag. Kunskap om vattenresurser, vattenuttag, risker och vattenbehov behövs för att kunna göra relevanta vattenbalanser. Den övervägande delen av markanvändningen styrs av andra faktorer än av den kommunala planeringen. Det behövs därför en samlad förvaltning av vattenresurserna som utgår från en helhetssyn på avrinningsområden och grundvattenmagasin där både risker, kvalitet och kvantitet förvaltas samlat, vilket idag sker inom vattenförvaltningen för grundvatten. Exempel på hur detta kan göras ges i Havs- och vattenmyndighetens rapport om en hållbar vattenresursförvaltning³ samt vad Nationella expertrådet för klimatanpassning för fram i sin rapport⁴.

Över en miljon människor i Sverige har idag sin huvudsakliga vattenförsörjning via en enskild eller samfällighetsägd brunn. Det är ägaren till brunnen som är ansvarig för att både vattenkvantitet och vattenkvalitet är godtagbar. Livsmedelsverket har 2024 uppdaterat riktvärden gällande bland annat tungmetaller och PFAS för små dricksvattentäkter för enskilt bruk. Enskilda brunnar påverkas av klimatförändringar och drabbas allt oftare av vattenbrist och översvämningar. Enskild vattenförsörjning är på många håll en viktig faktor för bostadsbyggande och landsbygdsutveckling. Den kommunala fysiska planeringen har en betydelsefull roll när det gäller att skapa en hållbar dricksvattenförsörjning.

Klimatanpassning innebär att samhället anpassas till konsekvenserna av ett förändrat klimat och medför en kostnad för samhället. I de flesta fall blir det betydligt mindre kostsamt med förebyggande planering och investeringar än att ta kostnaderna för negativa klimatkonsekvenser i efterhand. Ett förändrat klimat kan också skapa möjligheter. Klimatanpassning handlar även om att se till att dessa möjligheter tas tillvara. Arbetsgrupperna lyfte redan under 2023 behovet av fortsatt fokus på åtgärder som krävs för att klara dricksvattenförsörjningen i ett förändrat klimat. Myndigheters och kommuners arbete med vattenförsörjning, vattenförvaltning, dricksvattenkvalitet och klimatanpassning, inklusive åtgärder kopplade till översvämning, torka, värmeböljor och civil beredskap behöver på ett tydligare sätt kopplas ihop. Alla dessa perspektiv behöver finnas med i diskussionen om lämpliga åtgärder.

Delning av information, kunskap och kompetens

Förutsättningarna för kommunikation inom branschen varierar. Samordningen inom dricksvattenområdet upplevs generellt som god på nationell och regional nivå, men behöver i vissa fall stärkas. Ett sätt att stärka beredskapen är genom ökad och stärkt

---

³ Rapport 2022:3 – En hållbar vattenresursförvaltning (havochvatten.se)

⁴ Rapport från Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022.pdf (klimatanpassningsradet.se)

regional samverkan. Det är dock viktigt att VA-aktörerna bjuds in och kan spela en ledande och betydelsefull roll då de har den kompetens och de erfarenheter som behövs för effektiv och ändamålsenlig samordning.

Möjligheterna till informationsdelning begränsas under vissa förutsättningar av om myndigheten är beredskapsmyndighet eller ej. VA-beredskapsutredningen kommer eventuellt föreslå att Sveriges geologiska undersökning (SGU) och Havs- och vattenmyndigheten (HaV) också ska ingå inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten eftersom myndigheterna har ansvar för förvaltningen av vattenresurserna och hanteringen av vattentäkter. I denna fråga finns även en koppling till hur data delas på ett säkert sätt, dels mellan myndigheter, dels mellan myndigheter och andra aktörer. Vi behöver ta tillvara och bygga vidare på förslag i utredningar och uppdrag som är genomförda senaste åren. Som exempel kan nämnas VA-beredskapsutredningen (M2022:05) och regeringsuppdraget ”Att utreda förutsättningarna för insamling, hantering, registrering och rapportering av råvattendata”.

Den tekniska utvecklingen ställer höga krav på kompetenshöjning och utbildning. Detta är en utmaning för branschen då det är svårt att bibehålla kompetens och expertis på grund av den höga rörligheten på arbetsmarknaden. Det behöver finnas förutsättningar till och finansiering för god samverkan mellan aktörer.

PFAS har orsakat och kommer fortsatt orsaka stora kostnader och behov av tekniska lösningar för att vissa dricksvattenproducenter ska nå de gränsvärden som lagstiftningen kräver. Befintliga myndighetsnätverk behöver utvecklas och samordna sitt arbete för att effektivt hantera problem med såväl PFAS som framtida ännu inte kända hälsofarliga ämnen. Det är också fortsatt viktigt med förebyggande kemikaliekontroll som reglerar de farligaste ämnena innan de sätts på marknaden, liksom att kostnadseffektiva åtgärder vidtas vid källan till föroreningarna så att inte kostnaderna för rening landar på dricksvattenproducenterna och VA-kollektivet. Detta förutsätter resurser till aktiv tillsyn och flexibel miljöövervakning vilket idag i stor utsträckning saknas.

Påverkan av Nato-medlemskapet

Ett effektivt världlandsstöd kräver att civila aktörer kan säkerställa praktiska och logistiska arrangemang till stöd för Natos militära operationer. Ett väl fungerande världlandsstöd underlättar också för Sverige att vara världland för internationella övningar. Samordning inom dricksvattenområdet behöver ske inom den uppbyggda strukturen för det civila försvaret. Sverige kan inspireras av och samarbeta med Nato-länder i närområdet så att Sveriges förmåga till samordning är i harmoni med andra Nato-länders och att vi lever upp till alliansens förväntningar. Det befaras att små kommuner kan komma att utsättas för påfrestningar resursmässigt och kostnadmässigt, vilket kan behöva belysas, liksom vilka som ska bära eventuella kostnadsökningar – VA-kollektivet eller samhället i stort genom det civila försvarets budget?

EU-lagstiftning och de krav som ställs inom Nato kan stå i konflikt till varandra eller kräva parallella system vilket i sin tur kan innebära att det finns behov av nya vägledningar, lagstiftning/kommissionsarbete samt instruktioner från departement och regering.

Finansiering

Det är fortsatt viktigt att ge anslag till Länsstyrelserna för deras arbete med dricksvattenförsörjning inklusive vattenskyddsområden, befintliga och framtida vattentäkter samt regionala vattenförsörjningsplaner. Finansiering behövs även till kommunerna för att stärka vattenskyddet. De extra satsningar som har gjorts de senaste åren, tillsammans med dricksvattensstödet (stödet för bättre vattenhushållning) har haft positiva effekter på handläggningstider och rutiner, vilket är viktigt att ta vara på och fortsätta utveckla. Nationell samordningsgrupp för dricksvatten förordar fortsatt anslag till länsstyrelsernas arbete med att skydda dricksvattenförsörjningen och att dricksvattensstödet bör återinföras.

Sveriges Geologiska Undersökningar (SGU) och Livsmedelsverket har under 2023 och 2024 haft ett gemensamt regeringsuppdrag för att i en förstudie ta fram underlag om vilka förutsättningar som krävs för insamling och lagring av dricksvattenleverantörernas information såsom råvattendata och dricksvattendata. Resultaten från förstudien har överlämnats till regeringen den 31 maj 2024. Det är mycket viktigt att det säkerställs finansiering till uppbyggnad av ett säkert system för insamling av råvattendata och framtida förvaltning av informationen. Ur beredskapssynpunkt finns ett stort behov av tillförlitlig information om vattentäkter såsom vilka som har vattenskyddsområde, vattendomar, större enskilda vattentäkter med mera. Informationen behövs också för att Sverige ska kunna uppfylla krav i flera olika EU-direktiv, inte minst nya krav i dricksvattendirektivet. Avsaknad av data medför också stora problem för den fortsatta bedömningen av miljösituationen i Sverige bland annat avseende miljökvalitetsmål för vatten, samt att landets beredskap för kriser försämras.

Andra åtgärdsbehov som Regeringskansliet kan överväga eller notera för framtida bevakning

Utöver de åtgärdsbehov som anses angelägna och som redovisats tidigare i denna rapport har Nationella samordningsgruppen för dricksvatten bedömt att det finns åtgärdsbehov som samordningsgruppen rekommenderar att Regeringskansliet överväger att gå vidare med, samt åtgärdsbehov som kommuniceras till Regeringskansliet att notera för bevakning framåt. Åtgärdsbehoven redovisas nedan under respektive mål.

Mål: Åtgärder och insatser för en tryggad dricksvattenförsörjning sker samordnat

Åtgärdsbehov som kan övervägas

Samordning av frågor från råvatten via täkt till kran

Ansvar för frågor i kedjan från tillrinningsområde, råvatten, vattentäkt till kran är uppdelat på ett stort antal myndigheter. Det behövs en bättre samordning mellan vattenförsörjning, vattenförvaltning, dricksvattenkvalitet, klimatanpassning och civil beredskap. Det finns ett antal grupper där myndigheter med ansvar för vattenfrågor samverkar, där Nationella samordningsgruppen för dricksvatten är en av dessa. Det finns behov av att utreda på vilket sätt samordning från tillrinningsområde till kran effektivast kan utföras och finansieras. Behöriga myndigheter bör få i uppdrag att sammanställa en nationell strategi för hushållning av vattenresurser. Eftersom vattenförsörjning är bredare än dricksvattenförsörjning så berörs fler myndigheter: Havs- och vattenmyndigheten, Boverket, Folkhälsomyndigheten, Jordbruksverket, SGU, MSB, Vattenmyndigheterna, Livsmedelsverket och Naturvårdsverket.

Önskad effekt:

Effektivare resursutnyttjande genom en bättre helhetssyn.

Återanvändning av avloppsvatten, användning av tekniskt vatten och vattenhushållning

Nationella samordningsgruppen för dricksvatten föreslog i föregående års åiterrapportering att de myndigheter som tilldelas ansvar för återanvändning av avloppsvatten och tekniskt vatten även bör tilldelas resursförstärkning för att ta fram relevanta vägledningar och rådgivning. Detta förslag kvarstår. Flera kommuner och företag har redan inlett arbetet med att använda tekniskt vatten i sina verksamheter. Men det finns fortfarande viktiga juridiska utmaningar som utgör ett hinder för att kunna etablera en långsiktig verksamhet. Dessa problem kommer att kvarstå om inte den nuvarande lagstiftningen revideras och myndighetsansvaret klargörs. Det finns tidigare utredningar och uppdrag att

bygga vidare på, bland annat inom återanvändning av avloppsvatten, användning av tekniskt vatten och vattenhushållning. Myndigheter som berörs är Boverket, Folkhälso-myndigheten, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, SGU, Vattenmyndigheterna.

Önskad effekt:

Hushållning av vattenresurser och tillvaratagande av nya råvattenkällor.

En nationell vägledning om skyddsutrustning inom VA-verksamheten

Det saknas riktlinjer för av vilken skyddsutrustning som VA-verksamheten bör ha i sin verksamhet. Därutöver finns ingen enhetlig bild över vilken ambitionsnivå som är rimlig. Det gäller exempelvis tillgång till utrustning som skyddsmask 90 eller annan utrustning som är särskilt anpassad till att hantera extraordinära händelser i höjd beredskap. Men denna frågeställning är relevant även i daglig drift och normalläge. En nationell vägledning över en miniminivå för utrustning skulle behöva tas fram som stöd.

Önskad effekt:

En mer enhetlig bild av vilken typ av skyddsutrustning som bör finnas hos VA-verksamheterna.

Lagstiftning om miniminivå av nödvattenutrustning

I dagsläget saknas lagstiftning om lägsta nivå för nödvattenutrustning som en kommun ska ha. Det finns ett behov av utredning avseende detta. Arbetsgruppen för Civilt försvar och beredskap har tidigare tagit fram ett förslag till miniminivåer för mängden dricksvatten som krävs, samt förslag på maximinivå för hur många personer som kan försörjas med nödvatten med hjälp av den idag vanligast förekommande utrustningen.

Önskad effekt:

Förhöjd förmåga hos kommuner gällande nödvattenförsörjning

Bevakning av hur medlemskapet i Nato påverkar dricksvattenområdet

Sverige kan inspireras av, och samarbeta med, Nato-länder i närområdet för att harmonisera samordningen som krävs för att leva upp till alliansens förväntningar. När det gäller världlandsstöd och vår förmåga att stödja förflyttning av Natotrupper så kan små kommuner komma att utsättas för stora påfrestningar både resurs- och kostnadsmässigt. Detta behöver belysas mer. Det behöver också tydliggöras vilka aktörer som ska bära eventuella kostnadsökningar, till exempel om det är VA-kollektivet eller samhället i stort/det civila försvarets budget?

Önskad effekt:

En tydlighet i vad kommuner med flera kan förvänta sig i och med inträdet i Nato så att de kan de arbeta med att anpassa sig efter rådande läge.

Beredskapstillgångar – vattentäkter och höjt beredskapsperspektiv, inklusive klimatanpassning

Både befintliga och avställda dricksvattenanläggningar behöver skyddas vid exploatering. Det behöver utredas vilket behov av skydd och lagstöd som behövs för att kunna förhindra att brunnar, vattenverk och andra VA-installationer, som kan vara en beredskapstillgång, tas bort vid kommunal exploatering. Sveriges geologiska undersökning (SGU) har publicerat ett ställningstagande för att motivera kommuner att bevara skydd för nedlagda vattentäkter. I vattenmyndigheternas åtgärdsprogram ingår att skydda framtida vattentäkter, vilka kan utgöras av ”för tillfället” nedlagda täkter. Vidare finns ett behov av analys av grundvattenmagasinens robusthet och utsatthet för klimatförändringar. Fortsatt arbete behövs med att utforma relevant planeringsunderlag för samhällets klimatanpassning.

Önskad effekt:

En höjd förmåga och minskad sårbarhet på längre sikt. Ökad kännedom om grundvattenmagasinens och ytvattenresursernas robusthet i förhållande till klimatförändringar

Begränsa externa aktörers tillgång till skyddsobjekt

Tillgången till skyddsobjekt för externa aktörer som har installationer på dricksvattenanläggningar, exempelvis teleoperatörer, bör begränsas. Det finns en ökad hotbild från främmande makt som vill slå ut telekommunikation. Det finns också risk för sabotage eller förorening/förgiftning av dricksvattnet.

Önskad effekt:

Minska säkerhetsrisker.

Åtgärdsbehov att notera för bevakning framåt

Fortsatt samverkan och finansiering till implementering av nytt dricksvattendirektiv

Arbetsgruppernas möten och arbete i den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten upplevs som värdefulla då de utgör viktiga kanaler för information och samarbete mellan berörda myndigheter och aktörer. Arbetet med vattenförvaltning och dricksvattendirektivet behöver fortsätta att samordnas så att olika regler och skydd kompletterar varandra. Ett exempel är utpekandet av, och riskbedömning inom, tillrinningsområden till uttagspunkt som kan harmoniseras med arbetet med vattenskyddsområden, inkluderat riskhanteringsåtgärder. En gemensam prioritering behövs för skydd av vattenresurser på nationell, regional och lokal nivå. Det gäller skydd av såväl råvattenresursen som användningsområden för det producerade dricksvattnet. Det behövs också mer kunskap om vattenuttag, det vill säga om lokalisering och uttagsmängder, och om återföring samt krav på samordnad och prioriterad vattenfördelning. Övervakningen av både kvalitet och kvantitet i råvatten behöver förstärkas för att ge relevanta underlag till riskbedömningar och för uppföljning av till exempel klimatförändringar.

Dricksvattendirektivet har inte fokus på beredskap men det behövs mer samverkan om riskbedömningar samt beredskap inom dricksvattenproduktion, distribution och tillgång till rå- och dricksvatten. Behov av beredskap rör exempelvis tillgång till kemikalier, kompetens, logistik, tillgång till vattentäkter samt samordnad kriskommunikation.

Önskad effekt:

Prioritering och ett mer effektivt nyttjande av resurser i implementeringen av dricksvattendirektivet.

Kunskapshöjande insatser om CBRNE⁵ och dricksvatten

Det finns ett behov av expertstöd och kunskapshöjande insatser om antagonistiska hot mot dricksvattenförsörjningen. Resultat från genomförda projekt kan behöva dissemineras. Den myndighetsgemensamma arbetsgruppen för CBRNE som inrättats inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten har dels i uppdrag att utveckla samarbetet inom beredskapssektorn med andra relevanta aktörer för att öka förmågan vid CBRNE-händelser. Arbetsgruppen har också i uppdrag att inventera vilken samordning som redan finns, samt värdera om det bör finnas en mer utvecklad samordning inom sektorn.

Önskad effekt:

Höjd förmåga och beredskap om CBRNE-hot mot dricksvattenförsörjningen.

---

⁵ CBRNE = Kemiska, biologiska, radiologiska, nukleära och explosiva ämnen

Förbättrad beredskap inom dricksvattenområdet samt behov av finansiering

Det är viktigt att åtgärder som syftar till att stärka Sveriges dricksvattenberedskap även inkluderar råvattnet. För en stark dricksvattenberedskap krävs (1) reservvattentäkter; (2) skydd av viktiga råvattenresurser, såväl stora som små samt de som försörjer viktiga samhällsfunktioner; (3) hushållning av råvattenresurser i områden och perioder av vattenbrist; (4) möjlighet att prioritera nyttjande av råvattenresurser, det vill säga till vilket ändamål viktiga vattenresurser används i händelse av bristsituation, översvämning eller torka; (5) krisstöd via vattenkatastrofgruppen VAKA för en stärkt dricksvattenberedskap vid akuta situationer med koppling till kommunal dricksvattenförsörjning och risk för liv och hälsa, eller stora ekonomiska- eller samhällskonsekvenser.

Utöver frågan om gränsvärden såsom gällande ”krigsdricksvatten” så saknas finansiering för civil beredskap i form av till exempel ökat skydd av vattentäkter, förebyggande åtgärder kopplade till klimatanpassning, vattenförsörjning vid kris och höjd beredskap – oavsett organisatorisk form. God krisberedskap skapas genom att arbeta med civil beredskap i vardagen och använda befintliga rutiner för att säkerställa hantering i alla beredskapslägen. Kunskapshöjande åtgärder, finansiering och ny lagstiftning som kan aktiveras vid högsta beredskap behöver utvecklas och anpassas till befintlig lagstiftning. I skrivande stund är det oklart hur denna fråga omhändertas i VA-beredskapsutredningen.

Det behövs en förbättrad lokal och regional samverkan där VA-huvudmännen kan bidra med viktig kompetens. Detta skulle ge en utvecklad informationsspridning och etablerande av kontakter och nätverk. En del av lösningen skulle kunna vara att ge VA-huvudmännen en mer utpekad roll i till exempel nödvattenutbildningarna.

Önskad effekt:

Förbättrad beredskap inom dricksvattenområdet med fokus på råvatten. En stabilare och mer förutsägbar finansiering av uppbyggnaden av ett civilt försvar. En bättre helhetssyn, bättre nyttjade resurser och delning av kompetens.

Mål: Lokal och regional nivå ges stöd i dricksvattenrelaterade frågor

Åtgärdsbehov som kan övervägas

Behov av stöd och kontinuerlig finansiering till kommuner och länsstyrelser

Det finns behov av fortsatt stöd till länsstyrelser och kommuner för skydd av dricksvattenresurser. Lika viktigt är att samordna arbetet med vattenskyddsområden och vattenförvaltningens genomförande av delar av nya dricksvattendirektivet. Exempelvis behöver arbetet med avgränsning av tillrinningsområden för uttagspunkter, med tillhörande riskbedömningar och riskhanteringsåtgärder, fortsätta att samordnas mer med

arbetet med avgränsning av vattenskyddsområden och tillhörande riskanalyser och skyddsföreskrifter. Det är önskvärt att regeringen kravställer sådan samordning redan i myndigheternas regleringsbrev.

Temaseminarier som hölls 2022 var välbesökta och fick mycket positiv respons. Det är önskvärt med nya eller fler seminarier under 2025 vilket kräver att ansvariga myndigheter och aktörer får resurser för planering och informationsspridning. Det finns också behov av en samordnad framtagning av vägledning för kommunala vattenförsörjningsplaner, samt en handledning som fokuserar på de geologiska förutsättningarna för enskild vattenförsörjning.

Önskad effekt:

Bättre samordning med vattenförvaltningens arbete samt nå ut med kunskap och underlag till lokal nivå och regional nivå om nya vägledningar och underlag från olika myndigheter, samt främja landsbygdsutveckling.

Mål: Arbetet med att definiera åtgärdsbehov för en säker dricksvattenförsörjning sker samordnat

Åtgärdsbehov som kan övervägas

Översyn av Nationella samordningsgruppen för dricksvattens uppdrag

Med tanke på att den Nationella samordningsgruppen för dricksvatten funnits sedan år 2020 och världsläget sedan dess väsentligen har förändrats, aktualiseras frågan om det behövs en revidering av gruppens uppdrag, arbetsordning och finansiering. Gruppens arbete styrs via 29 a-b §§ i livsmedelsförordningen (2006:813). Nationella samordningsgruppen för dricksvatten bör ges i uppdrag att utreda framtida arbetsformer, mandat och finansiering för gruppen.

Önskad effekt:

En långsiktigt hållbar, trygg och säker dricksvattenförsörjning. Regeringen har en aktuell lägesbild och information om de behov som finns för att säkra dricksvattenförsörjningen nationellt.